

การศึกษาตลอดชีวิต : พัฒนาสังคมไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

Long life education : development of a learning society Thailand

ดุชนี ดำมี¹

Dusanee dammee

บทคัดย่อ

การศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย ได้กลายเป็นแนวความคิด และแนวทางที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษาในลักษณะของการผสมผสาน ที่มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรทางการศึกษา และวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนเป็นหนึ่งเดียว โดยได้ปรากฏเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ นโยบายรัฐบาล (ปี พ.ศ. 2555) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 2) พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับ 3) พ.ศ. 2553 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) และข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ซึ่งนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นการกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลในเชิงประจักษ์

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ทำให้ทุกคนในสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสม มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้กระจายไปอย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาตามความต้องการ มีความยืดหยุ่นตามโอกาสและสถานการณ์ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เพื่อพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนากลุ่มแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

คำสำคัญ : การศึกษาตลอดชีวิต สังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาสังคมไทย

¹ นักวิชาการศึกษา ระดับ 2

สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The long life Education of Thailand became to a concept and the very important tendency for education reformation in integration category which related to education resource and unity of people's life style in community by occurring the crucial strategy and policy i.e. Governmental Policy BE 2012, the Eleventh National Economic and Social Development Plan (year 2012-2016), the National Education Act BE 1999 (No. 2) and BE 2002 and (No. 3) BE 2010 promulgated version, National Education Plans Revision (year 2012-2016) and Education Reform Proposal in the second decade (year 2009-2018). The above mentioned strategy and policy was a direction provision of implementation in order to appear the empirical result.

Social learning building made everybody in society to have long life education. It's necessary to have an appropriate tool, learning resource development, learning networking generation to comprehensively disseminate to give a chance for everybody to have education according to their needs. The resilient of opportunity and situation promoted every sector in society to have their roles in education management. There were various activities and relevant with life style of learners, every level of quality development and standard of education to improve people in learning process and group, organization, and community, learning development prospectively.

Key words : Long life Education, Social for learning , Social development Thailand

บทนำ

ท่ามกลางกระแสความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยี การไหลเวียนของแรงงานต่างชาติ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สังคมวัตถุนิยม ปัญหาวิกฤติด้านพลังงาน ผลจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศ ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่ร้ายแรง ภัยได้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นนี้ คนในสังคมซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นแนวคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่สามารถสร้างให้คนเกิดทักษะทางการเรียนรู้ และตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายนั้น ได้รับการพิจารณาอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในการประชุม “The Third International Committee for Facilitating Adult Education” จัดโดย UNESCO เมื่อปี พ.ศ. 2507 หลังจากนั้นการศึกษาตลอดชีวิตได้กลายเป็นแนวความคิด และแนวทางที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยก็ได้มีการปฏิรูปการศึกษาให้มีลักษณะของการผสมผสาน ความสัมพันธ์กับทรัพยากรทางการศึกษา และวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนเป็นหนึ่งเดียว ดังจะเห็นได้จากนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประเทศดังต่อไปนี้

นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาดูตลอดชีวิต

ประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการศึกษาดูตลอดชีวิต ซึ่งจากการทบทวนองค์ความรู้ นโยบายและ

ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังปรากฏต่อไปนี้

1. นโยบายรัฐบาล (ปี พ.ศ. 2555) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดูตลอดชีวิต มีดังนี้

1.1 เสนอให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการศึกษาดูตลอดชีวิต เพื่อเป็นกลไกในการจัดและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาดูตลอดชีวิตให้กับประชาชน และให้เป็นกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติกำหนดหลักการจัดการศึกษาดูตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.2 ยกระดับการศึกษาประชาชนฉบับมัธยม 6 ใน 8 เดือนอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุขด้วยกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีประสบการณ์จากการทำงาน เกิดความเชี่ยวชาญ ความชำนาญสามารถนำไปปรับใช้กับตนเองและสังคมได้อย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องกับการเตรียมประชาชนในระดับผู้ใช้แรงงานในชุมชนเมืองและชนบทเข้าเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนและตลาดแรงงานอาเซียน

1.3 การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ให้องค์กรในชุมชนทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนอาชีพเพื่อการมีงานทำ ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้เรียน และเป็นศูนย์กลางในการประสานการจัดจำหน่าย โดยการบริหารจัดการให้ใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายให้เป็นรูปธรรม วิชาที่เปิดสอนประเภทกลุ่มอาชีพ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ อาชีพด้านการอำนวยความสะดวก อาชีพเฉพาะทาง เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ มีทักษะการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ของประชาชนให้ยั่งยืน

1.4 การจัดการเรียนการสอนหลักสูตร OTOP Mini BMA เป็นหลักสูตรการบริหารจัดการทางธุรกิจและดำเนินธุรกิจเพื่อการส่งออก ให้สถานศึกษานำไปใช้จัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนทางด้านอาชีพ หรือจัดการศึกษาให้กับ

ประชาชนที่พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในระดับต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิตให้สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งในและต่างประเทศ อันเป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ผลิตให้สามารถก้าวสู่ตลาด ASEAN

1.5 คู่มือสร้างเสริมอัจฉริยะให้แก่เด็ก โดยแจกคู่มือให้เด็กด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 คนละ 300 บาท สำหรับซื้อหนังสืออ่านด้วยตนเองตามความต้องการและความสนใจ เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านใฝ่เรียนรู้

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) มียุทธศาสตร์การพัฒนาคู่มือผู้สูงวัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ โดยการสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ด้วยการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต และความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก และการจัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและชุมชนอย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาในทุกๆ ด้าน และที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้ปรากฏในหมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตรา 7 ว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนร่วมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนในมาตรา 8 เรื่อง การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังต่อไปนี้ 1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมาตรา 22 ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยต้องเป็นการศึกษาที่พัฒนาศักยภาพในตัวคน ที่ทำให้เป็นคนรู้จักการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักพึ่งตนเอง

4. แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 – 2559) ได้มีการกำหนดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิตโดยระบุไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา

แนวนโยบาย 1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา โดยได้ระบุในกรอบการดำเนินงาน ข้อ 1.1.11 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและ

แหล่งเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบและแหล่งเรียนรู้ตาม อัยาศัย ตลอดจนสภาพแวดล้อมและโครงสร้างให้เอื้อต่อ การศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ แนวนโยบายข้อ 1.3 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุก คนตั้งแต่แรกเกิดได้มีโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาและการ เรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ทุรกัณดวร โดยได้ระบุในกรอบการ ดำเนินงาน ข้อ 1.3.2 พัฒนาระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ ยืดหยุ่น หลากหลาย เข้าถึงง่าย มีระบบเทียบโอนความรู้และ ประสบการณ์ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการส่งเสริมกำลังแรงงานและ ผู้สูงอายุให้มีโอกาสศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพเพิ่มเติม ตามความต้องการ ข้อ 1.3.3 ส่งเสริมและเพิ่มบทบาท การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัด การศึกษาที่สอดคล้องและสนองบริบทด้านความเป็นอยู่ อาชีพ สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน การจัดกิจกรรม การศึกษาและเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และอาสาสมัคร เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ข้อ 1.3.4 พัฒนา แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ อุทยาน การเรียนรู้ ค่ายลูกเสือ เนตรนารี ค่ายเยาวชนและแหล่งเรียนรู้ อื่นๆ ในรูปแบบที่หลากหลายและมีชีวิต อย่างกระจายทั่วถึงใน รูปแบบที่น่าสนใจ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต ข้อ 1.3.6 ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการ องค์กรวิชาชีพ องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา และการศึกษาทางเลือกอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสการศึกษาและเรียนรู้ตามความต้องการที่ แตกต่าง หลากหลายอย่างมีคุณภาพ และให้มีการปรับระบบ การวัด ประเมินผลผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ และระบบ การรับเข้าศึกษาต่อให้เอื้อ ข้อ 1.3.7 ส่งเสริมการจัดการศึกษา เฉพาะทางเพื่อสนองความต้องการเฉพาะ โดยคำนึงถึงนโยบาย และมาตรฐานการศึกษาของชาติ ข้อ 1.3.8 ส่งเสริมการจัด วิทยาลัยชุมชน ให้สามารถเป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็ง และตอบสนองความต้องการของ ชุมชน ข้อ 1.3.9 จัดและส่งเสริม สนับสนุนการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อ

วิทยุ วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต การศึกษาทางไกล สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา และสื่ออื่นๆ รวมทั้งการ ผลิตและพัฒนาเนื้อหาสาระผ่านสื่อที่มีคุณภาพ เพื่อเพิ่มโอกาส ทางการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

แนวนโยบาย 2.2 ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิ ปัญญาและการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม พลละ ศึกษา ก็พาเป็นวิถีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต โดยได้ ระบุในกรอบการดำเนินงาน ข้อ 2.2.4 ส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ปลุกจิตสำนึก อนุรักษ์ รักษา ทำนุบำรุงและเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจน ค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวนโยบาย 3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชน ประชาชน ประชาสังคมและทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารจัดการศึกษาและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา โดยได้ระบุในกรอบการดำเนินงาน ข้อ 3.3.4 สนับสนุน การศึกษาทางเลือก และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โดยบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการ องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน โดยให้มีคณะกรรมการระดับชาติ เพื่อส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาระบบการวัดประเมินผล การ รับเข้าศึกษาต่อ การจัดหลักสูตร การเรียนการสอนให้เอื้อต่อ การศึกษาทางเลือก โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) โดยมีกรอบแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตลอดชีวิต โดยระบุในด้านต่างๆ ดังนี้

5.1 พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่รู้ ตั้งแต่ ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้ อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มี ระเบียบวินัย ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็น กลุ่มได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและความภูมิใจในไทย ยึดมั่นการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ ขายเสียง สามารถ ก้าวทันโรค มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง เป็น

กำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค

5.2 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศูนย์การกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีคุณภาพ

5.3 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการนำระบบและวิธีการบริหารจัดการแนวใหม่มาใช้ ควบคู่กับการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการบริหารจัดการการเงินและงบประมาณที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.4 พัฒนาระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลาย เข้าถึงได้ง่าย มีระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กำลังแรงงานและผู้สูงอายุ มีโอกาสศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมตามความต้องการ

ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

คณะกรรมาธิการนานาชาติ Learning : The Treasure Within (1955) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า หมายถึง การจัดการศึกษาที่ต้องครอบคลุมสี่เสาหลัก

ทางการศึกษาได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต

สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (2556)

ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ว่า หมายถึง การจัดกระบวนการทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non - Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - directed Learning) มุ่งพัฒนานุคคลให้สามารถพัฒนาตนเอง และปรับตนเองให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของโลก

สุนทร สุนันท์ชัย (2548) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และไม่เป็นทางการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 (2545) กำหนดความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2544) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิด จนตาย โดยในแต่ละช่วงชีวิต บุคคลอาจจะได้รับการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ

ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็ม ศักยภาพ ให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อย่างเพียงพอ ต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้ากับ สภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมใน ทุกช่วงชีวิต

อุดม เชยกิจวงศ์ (2551) ได้ให้ความหมายของ การศึกษาตลอดชีวิตไว้เป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ การศึกษา ตลอดชีวิตโดยทั่วไป เป็นแนวความคิดและแนวทางในการ ส่งเสริมให้มนุษย์ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง อัน จะส่งผลให้สังคมที่มนุษย์นั้นเป็นสมาชิก เป็นสังคมแห่งการ เรียนรู้ ส่วนลักษณะที่ 2 เป็นความหมายเชิงปฏิบัติการ กล่าวคือเป็นกระบวนการขยายขอบเขตการจัดการศึกษาใน ระบบ เป็นการเสริมสร้างบทบาทการศึกษาให้เป็นเครื่องมือ สำคัญในการพัฒนามนุษย์ เป็นการปรับปรุงรูปแบบการศึกษา ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของมนุษย์ เป็นการ ส่งเสริมให้ภาครัฐ เอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา และเป็นการปรับจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้มีความครอบคลุมกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

เอ็ดการ์ แฟร์ (Edgar Faure, 1972) ได้ให้ความหมาย ของการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตไม่ใช่ระบบ การศึกษาแต่อย่างใด หากเป็นแม่บทของการศึกษา โดยรวม การศึกษาแต่ละแบบมาจัดให้มี ความต่อเนื่อง ผสมผสาน และ เสริมซึ่งกันและกัน

อาร์ เอช เดฟ (R.H. Dave, 1976) นักการศึกษาให้ ความหมาย ของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นแนวคิดที่พยายาม มองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งรวมการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการ ประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของ เวลา (ช่วง ชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้ การศึกษา ตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้มี หลายรูปแบบและหลายวิธีการ

ยูเนสโก (UNESCO, 1970) ได้ให้ความหมายของ การศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นกระบวนการจัดการศึกษาใน ภาพรวม ที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละ บุคคล แต่ละกลุ่ม ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึง การศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ อย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอด ชีวิต

จากความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตที่กล่าวมา ข้างต้น สามารถสรุปความหมายได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นกระบวนการ ศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ใน รูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ของบุคคลตั้งแต่ เกิดจนตาย เพื่อมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพ โดยบุคคล นั้นจะต้องมี แรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

หลักการและแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิต

หลักการและแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ได้มีนักการศึกษา ได้ให้ความเห็นไว้หลากหลาย ที่สำคัญดังนี้

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้ให้หลักการของการศึกษา ตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมตลอดช่วงชีวิต ของบุคคล และเป็นไปอย่างต่อเนื่องแม้บุคคลจะสำเร็จ การศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งแล้วก็ตาม ทั้งนี้การศึกษา ตลอดชีวิตประกอบด้วยการศึกษาในระบบ นอกระบบและตาม อัธยาศัย และเป็นหลักการที่ใช้อยู่ในการจัดการศึกษาทุก ประเภท โดยที่บ้านเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการศึกษา ตลอดชีวิต และชุมชนเป็นแหล่งที่มีความสำคัญลำดับรองลงมา ส่วนสถาบันการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอด ชีวิตเท่านั้น แต่ก็มีความสัมพันธ์กับแหล่งการศึกษาอื่นอย่าง แยกจากกันไม่ได้

อุดม เชยกิจวงศ์ (2551) ได้ให้ความเห็นในส่วนของ แนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมดังนี้

1. การจัดองค์กร ซึ่งโดยทั่วไปเป็นการวางระเบียบ ตลอดจนการกำหนดหน้าที่และบทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ภายในหน่วยงาน การจัดองค์กรและระบบการบริหารการศึกษาตลอดชีวิต อาจอิงรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย การกำหนดองค์กรและบุคคลให้มีอำนาจและหน้าที่ในการวางแผน จัดกิจกรรมและประเมินผลตลอดจนพัฒนาวิธีการฝึกอบรมต่างๆ โดยที่รัฐบาลเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนมากเป็นรูปแบบของโครงการต่างๆ เช่น โครงการฝึกอบรมด้านวิชาชีพ โครงการแนะแนวและให้คำปรึกษา โครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับองค์กรที่มีฐานอยู่ในชุมชน

2. การจัดตั้งเครือข่าย จากแนวคิดที่ว่าภารกิจการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้นมีมากมายและหลากหลายรูปแบบ หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่สามารถรับผิดชอบ ดูแลได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยยุทธวิธีดำเนินการต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์

มนัสวาน์ โกวิทยา (2545) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตที่เป็นการผสมผสานการศึกษา 3 รูปแบบ และครอบคลุมทุกช่วงวัยของมนุษย์ จำต้องเกิดจากแรงจูงใจของบุคคลที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งจะนำสังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในที่สุด

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) กล่าวว่า การจัดกระบวนการอันบังเกิดผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล ซึ่งอาจทำโดยวิธีการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ เพื่อมุ่งให้คนเราได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่ตลอดเวลาในปัจจุบัน และพัฒนาต่อไป ให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาลักษณะนี้ ผู้เรียนจะต้องมีแรงจูงใจที่จะเรียนด้วยตนเอง เพราะต้องวางแผนการเรียนของตนเอง

ลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

การส่งเสริมให้บุคคลในสังคมเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ ตามศักยภาพเฉพาะตนนั้น ต้องให้ความสำคัญครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทุกคนต้องตระหนักว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตของคนทุกคน

2. ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันไม่มีข้อจำกัดในเรื่อง เพศ อายุ ร่างกาย สติปัญญา อาชีพ พื้นฐานการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ต้องมีความเชื่อว่า บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด

4. ในแต่ละช่วงอายุ บุคคลควรได้รับการศึกษาหลายรูปแบบผสมผสานกัน เพื่อการพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ

5. ต้องครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ

6. จัดบริการการศึกษาที่หลากหลาย มีสาขาวิชา หลักสูตรและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและฝึกฝนอย่างอิสระตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล

7. สร้างความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ทั้งในประเด็นของกระบวนการ เวลา และสถานที่

8. จัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอมีแหล่งการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียนได้เพียงพอ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา

9. ให้มีการเทียบโอนหลักฐานการศึกษาหรือการเรียนรู้กันได้ทั้งในการศึกษาประเภทเดียวกัน และระหว่างการศึกษาทั้งสามประเภท

10. จัดการศึกษาให้สัมพันธ์โดยตรงและกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคลและชุมชน เพื่อให้ทุกคนตระหนักชัดว่า การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

11. เป็นกระบวนการเรียนรู้มุ่งให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนหรือบุคคลเป็นหลัก จึงส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาเต็มศักยภาพ ให้กำหนดหรือเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และรู้วิธีแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม

12. การให้ความสำคัญของครอบครัวและชุมชน ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

13. ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน ทุกสถาบันการศึกษาและแหล่งความรู้ทุกประเภท

องค์ประกอบและช่วงเวลาของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตมีองค์ประกอบที่ครอบคลุม การศึกษาที่สำคัญ ได้แก่

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education)
หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีโครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอนและมีลำดับ มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับขั้น ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงโดยมีลักษณะที่สำคัญคือมีหลักสูตรเวลาเรียนที่แน่นอน มีการจำกัดอายุผู้เรียน มีการลงทะเบียนเรียนและมีการวัดผล การประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร การเรียนเน้นในเรื่องอนาคตส่วนใหญ่มีสถานที่แน่นอนในการเรียน

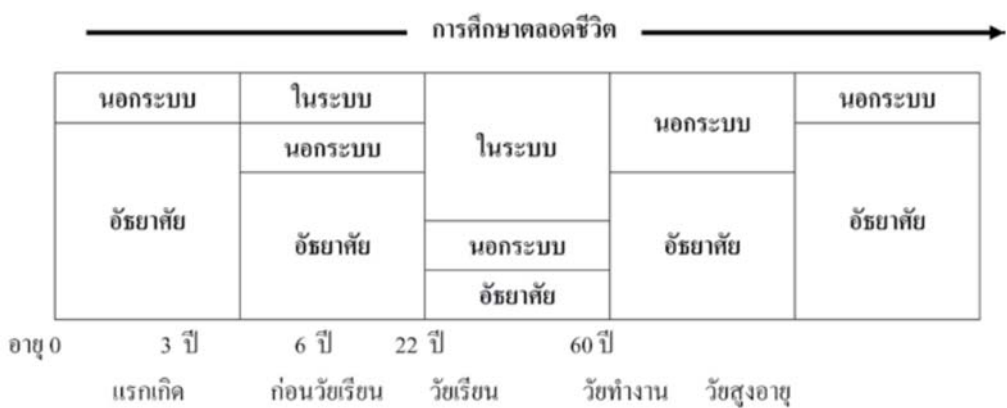
2. การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)
หมายถึง กิจกรรมการศึกษานอกระบบ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้เรื่องที่เป็น

สภาพปัจจุบัน เพื่อการแก้ ปัญหาชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น มีการประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร ไม่จำกัดอายุ เป็นการเรียนนอกโรงเรียน เน้นการเรียนรู้เรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)
หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

การศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ที่ครอบคลุมการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น สามารถแบ่งประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับตามช่วงอายุ โดยมีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงช่วงอายุของบุคคลและประเภทของการศึกษาที่พึงได้รับ

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. เอกสารสาระ หลักการและแนวคิด ประกอบการดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์ กศน.

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ช่วงอายุประมาณ 0-3 ปี ส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาตามอรรถาธิบาย แต่อาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง ช่วงอายุประมาณ 3-6 ปี ยังคงได้รับการศึกษาตามอรรถาธิบายเป็นหลัก แต่อาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง (กรณีศูนย์เด็กเล็กในชุมชน) หรือการศึกษาในระบบบ้าง (กรณีชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาหรือโรงเรียนอนุบาล) ช่วงอายุประมาณ 6-22 ปี จะได้รับการศึกษาในระบบเป็นหลัก แต่อาจมีการศึกษานอกระบบบ้างสำหรับคนที่ไม่ได้ศึกษาในระบบ และได้รับการศึกษาจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นการศึกษาตามอรรถาธิบายอยู่บ้าง ช่วงอายุประมาณ 22-60 ปี การศึกษาที่ได้รับเป็นหลัก คือ การศึกษาตามอรรถาธิบาย และอาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง ส่วนช่วงอายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป การศึกษาและการเรียนรู้ที่ได้รับ คือ การศึกษาตามอรรถาธิบาย และอาจมีการศึกษานอกระบบเสริมบ้าง

ประโยชน์ของการศึกษาตลอดชีวิต

ประโยชน์ของการศึกษาตลอดชีวิต ทำให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันโดยไม่มีการจำกัดในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น เพศ อายุ ร่างกาย สติปัญญา อาชีพ พื้นฐานการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน ถ้าหากการจัดหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ได้นำหลักของการศึกษาตลอดชีวิตมาพิจารณาประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุมในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาต้องให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลเมืองโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข โดยคนไทยต้องมีกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม มีทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว มีทักษะทางสังคม มี

คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

2. การจัดการศึกษา ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการบริหารที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน และมีแนวทางสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

3. แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้ มีการสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ คือหลักการพัฒนาพื้นฐานของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือจากประสบการณ์ นักจิตวิทยาและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้ไว้ดังนี้

คิมเบิล (Kimble , 1964 อ้างในอัจฉรา ธรรมาภรณ์ 2532) การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวรในพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการฝึกที่ได้รับการเสริมแรง" ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฮิลการ์ด และ เบาเวอร์ (Hilgard & Bower, 1981 อ้างใน สุนทราภรณ์ มโน 2552) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งนี้ครอนบาค (Cronbach อ้างใน สุนทราภรณ์ มโน 2552) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ เป็นการ

แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผล
เนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลประสบมา สำหรับ
ความหมายของการเรียนรู้ของประดินันท์ อุปรมัย (2540)
เห็นว่าการเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงของบุคคลอันมีผล
เนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้น
เป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจาก
เดิม ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
หมายถึงทั้งประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม

ระดับของการเรียนรู้

ความแตกต่างของระดับการเรียนรู้ นั้น สามารถแบ่ง
ออกเป็นระดับต่างๆ ได้แก่ การเรียนรู้ระดับบุคคล การเรียนรู้
ในกลุ่มหรือทีม การเรียนรู้ระดับองค์กร และการเรียนรู้ระดับ
สังคม ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย อุตสาหจิต (2551) ที่ได้แบ่ง
ระดับการเรียนรู้ไว้ คือ การเรียนรู้ของบุคคล (Individual
Learning) การเรียนรู้ของทีม (Team Learning) การเรียนรู้
ขององค์กร (Organizational Learning) และการเรียนรู้ระดับ
สังคม (Social Learning) ซึ่งการเรียนรู้ระดับสังคมเป็นการ
เรียนรู้ระดับสูงสุด ที่มีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ของบุคคล
เมื่อความรู้ถูกถ่ายทอดเข้ามาหน่วยเล็กๆ ไปยังส่วนอื่นๆ ใน
องค์กร และการเรียนรู้ขององค์กรยังเกิดจากการเรียนรู้ของ
ทีมงานที่ได้ใช้ความสามารถของสมาชิกทีมแต่ละคนเพื่อ
ก่อให้เกิดประโยชน์กับทีม ซึ่งทีมเรียนรู้ได้สนับสนุนการ
เรียนรู้ระดับบุคคล และประสานกันกับทีมอื่นๆ ใน
กระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ของคนในสังคม ที่มี
ความซับซ้อนมากกว่าการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่มและองค์กร
โดยระดับความซับซ้อนนั้นเพิ่มขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคล
จำนวนน้อยไปรวมกับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลในกลุ่มหรือ
คณะที่ใหญ่ขึ้น และการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเมื่อความรู้ได้
ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในสังคมได้ในที่สุด

การเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการศึกษาตลอด ชีวิต

สังคมไทยในปัจจุบัน เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็ว มีปัญหาสังคมที่ซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น
สภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมเปลี่ยนจากการ
พึ่งพาอาศัย เชื้อเพื่อช่วยเหลือกันเป็นต่างคนต่างอยู่ เห็นแก่
ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม พฤติกรรมการ
บริโภควัตถุนิยม มีการอพยพย้ายถิ่นจากเมืองเล็กไปสู่เมือง
ใหญ่ วัฒนธรรมใหม่จากสังคมอื่นเผยแพร่เข้ามา ค่านิยม
วัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป มีการแพร่กระจายของ
ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วด้วยสื่อประเภทต่างๆ ความ
เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศและโลก ความ
เปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น
ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้
ในสาขาวิชาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

ในสภาวะที่มีความเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นนี้
การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลมี
ความสามารถในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับการ
เปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการทุกช่วงชีวิต สามารถปฏิบัติตน
ตามบทบาทในแต่ละช่วงวัยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม
มีความรู้และทักษะเพียงพอ สอดคล้องกับความต้องการของ
สังคม สามารถพึ่งตนเองได้ สร้างงานของตนเองได้ เลือก
พัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีความ
รู้เท่าทันสื่อและสามารถวิเคราะห์ คัดสรร ข้อมูลที่เป็น
ประโยชน์มาใช้ได้อย่างเต็มที่ และสามารถตัดสินใจได้อย่างมี
เหตุผล มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ตระหนักถึงความจำเป็น
ของการเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่องเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ทุก
เวลา ทุกสถานที่ และทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เมื่อ
บุคคลได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่เกิดการเรียนรู้แล้ว ก็
จะทำให้เกิดกลุ่มแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้และสังคม
แห่งการเรียนรู้ต่อไป

ตัวชี้วัดความสำเร็จในการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

- สังคมไทยมีกระบวนการกลุ่ม มีประเด็นปัญหาร่วมและมีกระบวนการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม
- มีการจัดการให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในสังคม
- บุคคล กลุ่มคน ชุมชน มีโอกาสเข้าถึงความรู้ มีการเรียนรู้ เกิดความคิดใหม่ ความรู้ใหม่ ทางเลือกใหม่ พลังใหม่ๆ ขึ้นในสังคม
- มีการพัฒนาชุมชน สังคม ด้วยองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เกิดการพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้

บทสรุป

การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการปรับตัวเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อไปได้ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา การรู้หนังสือจากการเข้ารับการศึกษาก็เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่จะต้องมีทักษะเพื่อรับมือกับความท้าทาย ความจำเป็นใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ ตลอดจนจนเป็นการศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝัง ความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถ ตามความต้องการของผู้เรียน การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ นุช

นาถ สุนทรพันธุ์ (2556.) ที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาว่า “ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข”

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ทำให้ทุกคนในสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดการเรียนรู้อย่างแพร่หลายนั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสม มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้มีมาตรฐานและกระจายไปอย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาตามรูปแบบที่ต้องการ มีความยืดหยุ่นตามโอกาสและสถานการณ์ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ที่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ ทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้คนไทยได้มี การศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟาฏีนา วงศ์เลขา (2555) ที่กล่าวว่า “การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะการส่งเสริมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ ทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนผลักดันให้คนไทยได้มี การศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และเติมเต็มให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อย่างแท้จริง”

ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมประชาชนและสังคมให้มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความ

เปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับประเทศอื่นทั่วโลก ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นวิถีทางสำคัญยิ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไทย หากสังคมไทยสามารถขับเคลื่อนให้เกิดเป็นผลสัมฤทธิ์แล้ว จะเป็นการเติมเต็มให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง และเป็นการวางรากฐานที่ดียิ่งในการเป็นพลเมืองของประเทศ และพลเมืองของโลก ดังคำกล่าวที่ว่า “การรู้หนังสือเป็นการให้อิสระภาพแก่ผู้คนทั้งหลาย เป็นอิสระภาพจากความไม่รู้ อิสระภาพจากความยากจน อิสระภาพจากความเจ็บไข้ได้ป่วย เพียงเพราะคนเหล่านั้น มีความรู้ สามารถอ่านออกเขียนได้แสดง ให้เห็นว่า เมื่อรู้หนังสือและมีโอกาสนำไปปฏิบัติแล้ว ก็จะช่วยให้อ่านตำราเรียนชีวิตได้อย่างเสรี และมีชีวิตที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น” (UNESCO. 2012.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และในพระราชกรณียกิจด้านต่างๆ ได้ทรงประยุกต์หลักแห่งวิชาการด้านศึกษาศาสตร์ ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันบังเกิดผลคือการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทความว่า “ความรู้ในวิชาการ เป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ และทำให้เป็นคนที่มีเกียรติเป็นคนที่สามารถ เป็นคนที่จะมีความพอใจได้ในตัวว่า ทำประโยชน์แก่ตนเองและแก่ส่วนรวม นอกจากวิชาความรู้ ก็จะต้องฝึกฝนในสิ่งที่ตัวจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคม สอดคล้องกับสมัยและสอดคล้องกับศีลธรรมที่ดีงาม ถ้าได้ทั้งวิชาการ ทั้งความรู้รอบตัว และความรู้ในชีวิต ก็จะทำให้เป็นคนที่ครบคนที่จะภูมิใจได้” (พระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานเนื่องในโอกาสวันปิดภาคเรียนของโรงเรียนจิตรลดา วันเสาร์ที่ 25 มี.ค.2515)

วิจารณ์และข้อเสนอแนะ

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการศึกษาตลอดชีวิต ตามทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ในปัจจุบันนี้สังคมไทยยังห่างไกลจากการเป็นสังคมการเรียนรู้ สังคมแห่งภูมิปัญญาที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ที่ทุกคนและทุกส่วนในสังคมมีความใฝ่รู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ เห็นได้จาก ผลการทดสอบโครงการ PISA (Program for International Student Assessment) (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. 2557) พบว่า เด็กไทยได้คะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านต่ำกว่ามาตรฐานเด็กในกลุ่มประเทศ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) โดยเมื่อเปรียบเทียบผลการสอบในปี 2552 กับ 65 ประเทศทั่วโลก พบว่าความสามารถด้านการอ่านโดยเฉลี่ยของเด็กไทย อยู่ในอันดับที่ 50

นอกจากนี้ระบบการศึกษาของไทยยังไม่สามารถสร้างจิตสำนึก ทศนคติต่อประโยชน์และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และขาดการหล่อหลอมคนไทยให้รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจ ทำให้ไม่สามารถคัดกรอง เลือกรับข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม ทศนคติที่มุ่งความพึงพอใจ การเลียนแบบการบริโภคนิยม ปัญหาความรุนแรง และความขัดแย้งในสังคมอย่างรุนแรง โดยเมื่อพิจารณาดัชนีชี้วัดด้านการศึกษาของไทย จากผลคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-Net ปี 2552. (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.2552.) พบว่า เด็กไทยได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 50 % โดยคะแนนสูงสุดอยู่ที่กรุงเทพมหานคร 47.2% คะแนนต่ำสุดอยู่ที่นราธิวาส 35.3 แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันระบบการศึกษาของไทยไม่สามารถทำให้นักเรียน นักศึกษามีทักษะในการใช้ชีวิต การคิดในเชิงวิเคราะห์ และวิพากษ์ มีความรู้

ความสามารถเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และสามารถนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขได้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการศึกษาดลอดชีวิตอย่างยั่งยืนและรอบด้าน ผู้เขียนได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ทุกภาคส่วนของสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดพลังชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง อันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืนตลอดไป

2. ครอบคลุมบุคคลทุกระดับ เพราะทุกคนล้วนมีศักยภาพอยู่ในตนด้วยกันทั้งสิ้น แต่แต่ละคนจะต้องภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนมี ในสิ่งที่ตนเป็น และต้องรู้จักเปิดใจ ใฝ่เรียนรู้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้ ต้องกล้าเปิดเผยในสิ่งที่ตนต้องการจะรู้ กล้าขอความช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องใจกว้างที่จะเป็นผู้ให้ พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนครอบคลุมในเรื่องการเรียนรู้ของบุคคล ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดจากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวทั้งในระดับครอบครัว ในชุมชน นอกชุมชน จากบุคคลหลากหลายอาชีพ รวมทั้งวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาต้องเน้นเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง มากกว่าเชิงทฤษฎี

3. การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งพัฒนาครอบคลุมด้านต่างๆ ได้แก่ พัฒนาด้านความรู้ คือเป็นคนมีความรู้ มีความเข้าใจแจ้ง จดจำได้มากและระลึกได้ พัฒนาการด้านปัญญาหรือด้านความคิด คือเป็นคนฉลาดหรือคิดเป็น พัฒนาด้านทักษะหรือความสามารถ คือเป็นคนเก่งหรือคนมีความสามารถ พัฒนาด้านจิตใจหรือด้าน

คุณธรรม คือเป็นคนดีหรือมีคุณธรรม

4. มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ไม่ซ้ำซากจำเจและ สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ด้วยระบบที่เป็นมัลติมีเดีย และการใช้สอนทางไกล (Distance Learning) เพื่อผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา หรือในชนบทที่ห่างไกล

5. การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต้องครอบคลุมในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ การสร้างแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างองค์ความรู้สำหรับชุมชน การสร้างองค์กร/สถาบันการเรียนรู้ การสร้างการบริหารจัดการความรู้ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การสร้างกระบวนการดำเนินงาน การสร้างโครงสร้างพื้นฐานของสังคม การสร้างศักยภาพเครือข่ายการเรียนรู้

6. การเรียนรู้ที่ยั่งยืนนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบได้แก่ **มีการรับรู้** ได้แก่ การแสวงหาและการรับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และการสัมผัส เช่น การอ่านหนังสือ การดูวิดีโอ การทดลองปฏิบัติ การฟังจากผู้อื่น การชิมรส และการดมกลิ่น **มีการบูรณาการความรู้** ได้แก่ การนำข้อมูลข่าวสารความรู้ที่ได้รับมาผสมผสานเชื่อมโยงกับประสบการณ์ หรือโครงสร้างของความรู้เดิม เพื่อขยายหรือสร้างความรู้ใหม่ เช่น การอภิปรายการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างแผนที่ความคิด การเขียนบรรยายหรืออธิบายความรู้ **มีการประยุกต์ใช้** คือ การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2540). ประทีปแห่งการศึกษา : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสด้านการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กระทรวงศึกษาธิการ.

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ. (2543). นโยบายส่งเสริมการศึกษา

ตลอดชีวิตของประเทศไทย. สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพฯ : สำนัก

นายกรัฐมนตรี.

นุชนาถ สุนทรพงษ์. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต.

(ออนไลน์).แหล่งที่เข้าถึง

[http://km.ru.ac.th/hrd/Journal/vol_1No_1/nutch
anart_1.pdf](http://km.ru.ac.th/hrd/Journal/vol_1No_1/nutch
anart_1.pdf). เข้าถึงเมื่อ [18/11/2556].

ประเสริฐ บุญเรือง. นโยบายรัฐบาลด้านการจัดการศึกษา

ตลอดชีวิต. (ออนไลน์). แหล่งที่เข้าถึง

[http://panchalee.files.wordpress.com/2012/07/
ksn_book.pdf](http://panchalee.files.wordpress.com/2012/07/
ksn_book.pdf). เข้าถึงเมื่อ [15 /10/ 2557].

ประดินันท์ อุปรมย์ (2540). มนุษย์กับการเรียนรู้ เอกสารการ

สอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา: พิมพ์ครั้งที่ 15,

นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์และคณะ. (2546). ปรชญา

การศึกษา EF 703 (EF 603). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พลาญินา วงศ์เลขา (2555). การศึกษาตลอดชีวิตพัฒนาคน

ไทยอย่างยั่งยืน (ออนไลน์). แหล่งที่เข้าถึง.

<http://www.Content/education/net>. เข้าถึงเมื่อ
[18/11/2557].

มนัสวาศน์ โกวิทยา. (2545). การเรียนรู้ตลอดชีวิตโดย

การศึกษาทางไกล ในการศึกษาจากระบบโรงเรียน

กับการ ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำรา

และเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธการ สืบแก้ว. (2551). การพัฒนาแบบวัดอภิปัญญา

สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์

ปริญญาามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รักกิจ ศรีสรินทร์. (2554). การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กองการ

ต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวง

มหาดไทย.

วิชัย อุตสาหกิจ. (2551). กระบวนการการเรียนรู้และ

พฤติกรรมมนุษย์. เอกสารประกอบการศึกษา

วิชา ทม. 621. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร

ศาสตร์.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้. การศึกษา

ตลอดชีวิต. (ออนไลน์). แหล่งที่เข้าถึง

<http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/liciti/longlife.html>.

เข้าถึงเมื่อ [8/10/ 2557]

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). หลักและปรัชญาการศึกษาตลอด

ชีวิต. เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาตลอดชีวิต

และการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1 เล่มที่ 1

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมาลี สังข์ศรี. (2543). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยใน

ศตวรรษที่ 21 . สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุนทราภรณ์ มะโน ยาวนิจ กิตติธนกุล และชนิษฐา ชูสุข.

(2552).การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จริยธรรม

สำหรับเยาวชนโดยวัดและชุมชน กรณีศึกษาสภา

ลานวัดตะไหมด ตำบลตะไหมด อำเภอตะไหมด

จังหวัดพัทลุง สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. สงขลา :

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545).

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ

ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ :

พรักหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รายงานสรุปการสัมมนา. นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). การศึกษาตลอดชีวิต : การศึกษาของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2552). ดัชนีและตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่เข้าถึง <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/149>. เข้าถึงเมื่อ [25/10/ 2557].

“-----”(2557). สำนวนวิจัยการอ่านรากฐานสังคมแห่งการเรียนรู้. (ออนไลน์). แหล่งที่เข้าถึง <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/524>. เข้าถึงเมื่อ [25/10/ 2557].

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (2555). Literacy as Freedom. อ้างในวารสารการศึกษาตลอดชีวิต. ปีที่ 1 ฉบับที่ (1) นำทองการพิมพ์ จำกัด : กรุงเทพฯ

อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ : แพลนพรีนติ้ง.

Edgar Faure, (1972) อ้างใน เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบกรดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์กศน. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ: เอ็น. เอ. รัตนะเทรตติ้ง.

Hilgard, E. R., & Bower, G. H. (1981). Theories of Learning (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ :Prentice-Hall Policy Brief. (2004). Lifelong Learning, Organization for Economic Co-operation and Development:OECD.

R.H. Dave. (1976). Foundation of Lifelong Education. Paris : UNESCO. UNESCO. (1970). An Introduction to Lifelong Education. Paris : UNESCO.

ประวัติผู้เขียน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ-นามสกุล	(ภาษาไทย) นางสาวดุชนี คำมี (ภาษาอังกฤษ) MISS DUSANEE DAMMEE
วัน เดือน ปี เกิด	17 กันยายน 2508
บัตรประชาชน	3809900334547
ตำแหน่ง	นักวิชาการศึกษา ระดับ 2
รหัสเลขประจำตัว	ADPF583/43
สถานภาพการทำงาน	พนักงานมหาวิทยาลัยประจำ (เงินอุดหนุน)
หน่วยงานสังกัด	งานวิจัยสถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล 25/25 ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์	0-2441-9040-3 ต่อ 45
โทรสาร	0-2441-9044
อีเมลล์	dusanee.dam@mahidol.ac.th

ประวัติการศึกษา (เรียงลำดับจากวุฒิการศึกษาสูงสุด)

วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	พ.ศ. ที่ได้รับ	สถานที่จบ
ศิลปศาสตรบัณฑิต	สาขาการจัดการทั่วไป	2534	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อนุปริญญาศิลปศาสตร	สาขาการจัดการทั่วไป	2531	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่ง	ระยะเวลา (พ.ศ. – พ.ศ.)	สถานที่ทำงาน
ลูกจ้างชั่วคราว เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	2536 - 2537	สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
ลูกจ้างประจำ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	2538 - 2543	สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
นักวิชาการศึกษา พนักงานมหาวิทยาลัย เงินอุดหนุน (ชั่วคราว)	2544 - 2546	สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
นักวิชาการศึกษา พนักงานมหาวิทยาลัย เงินอุดหนุน(ประจำ)	2547 - ปัจจุบัน	สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

ส่วนที่ 2 ผลการปฏิบัติงาน

1. งานวิจัย

งานวิจัย

1. นักวิจัย โครงการการติดตามและประเมินผลโครงการบำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจแบบองค์รวมของผู้ติดยาเสพติดของโครงการบ้านเปลี่ยนวิถี ณ ศูนย์พัฒนาคุณธรรม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2548

2. นักวิจัย โครงการฐานข้อมูลนักวิจัยด้านสาธารณสุขในประเทศไทย ปี 2548

3. เจ้าหน้าที่ภาคสนาม โครงการการเฝ้าระวังพฤติกรรมทางเพศในประชากร 5 กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี 2548

4. คณะผู้วิจัย โครงการศึกษาสถานการณ์เด็กกำพร้าและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทย และรูปแบบความช่วยเหลือ ปี 2548

5. นักวิจัย การประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ปี 2549

6. นักวิจัย โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย พื้นที่อำเภอพนมทวนและอำเภอห้วยกระเจา (ตำบลดอนแสลบและตำบลสระลงเรือ) จังหวัดกาญจนบุรี ปี 2549

7. เจ้าหน้าที่ภาคสนาม โครงการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในประชากร 4 กลุ่มเป้าหมาย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี 2549

8. คณะผู้วิจัย โครงการจัดระบบบริการสุขภาพที่พึงประสงค์ในงานอนามัยแม่และเด็ก ปี 2549

9. คณะผู้วิจัย โครงการแผนแม่บทองค์กรจัดการความรู้การสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวม : การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาองค์กรต้นแบบจัดการความรู้การสร้างเสริมสุขภาพ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ปี 2550

10. คณะผู้วิจัย โครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายร่วมเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะทางสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมประชากรเขตเมือง โดยผ่านการขับเคลื่อนประชาคมวิจัย (17 พื้นที่เทศบาลของ 8 จังหวัดในลุ่มน้ำท่าจีน – แมกกลอง) ปี 2550

11. นักวิจัย โครงการประเมินสถานการณ์การสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2550

12. นักวิจัย โครงการประเมินการจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2550

13. นักวิจัยหลัก โครงการประเมินผล โครงการบริการผู้ป่วยหลอดเลือดสมองระยะแรกในชุมชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี 2550

14. ผู้ร่วมวิจัย การประเมินความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลไร่ขิง ปี 2550

15. ผู้ร่วมวิจัย การประเมินความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกระพี้ ปี 2550

16. นักวิจัยหลัก การประเมินความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าตลาด ปี 2550

17. นักวิจัย โครงการ บูรณาการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพของสตรีและครอบครัว 60 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (ระยะ 2) ปี 2550

18. คณะผู้วิจัย โครงการบูรณาการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของสตรีและครอบครัว 60 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (NEWCCET) ปี 2550

19. นักวิจัยหลัก โครงการสำรวจสถานภาพและพัฒนาฐานข้อมูลระบบพื้นฐานงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและชีวภาพ (ระยะสอง) ปี 2551

20. นักวิจัย โครงการสำรวจสัมพันธภาพในครอบครัว ปี 2552

21. นักวิจัย โครงการนำร่อง โครงการการผลักดันมาตรฐานการวิจัยในหน่วยงานภาครัฐสู่การปฏิบัติ 2552

22. เจ้าหน้าที่ภาคสนาม โครงการการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีใน 5 กลุ่มประชากรเป้าหมายพื้นที่กรุงเทพมหานครปี 2553

23. หัวหน้าโครงการ การพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลตามมาตรฐานการประกันคุณภาพด้านการวิจัย (R2R) ปี 2553

24. นักวิจัยหลัก โครงการวิจัยพัฒนาสุขภาพจิตวิญญาณบุคลากรในสถาบันสร้างเสริมสุขภาพ : สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ปี 2553

25. นักวิจัย โครงการ การประเมินนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาดเอดส์ และการบริหารจัดการ ปี 2554

26. นักวิจัย โครงการ กลไก กระบวนการ และการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลในการจัดการด้านสุขภาพ ภายใต้บริบทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับถ่ายโอนสถานีนอนมัย ปี 2554

27. นักวิจัย โครงการ วิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน ในพื้นที่ตำบลต้นแบบ จังหวัดราชบุรี ปี 2554

28. นักวิจัย โครงการวิจัยประเมินผลความรู้ พฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี ปี 2554

29. นักวิจัย โครงการวิจัย ประเมินชุดความรู้แนวทางปฏิบัติงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ปี 2554

30. นักวิจัย โครงการติดตามประเมินผล และถอดบทเรียนการดำเนินงานของสมาคมชมรมผู้สูงอายุจังหวัดกาญจนบุรี ปี 2555

2. การตีพิมพ์ผลงานวิจัยและบทความวิชาการ

1. เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม ปราณี สุทธิสุนทร และ **คุณณิ ดามี**. บทความ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง : สู่กลยุทธ์การบริหาร.วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคม 2550. หน้า 103 - 108.

2. เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม ปราณี สุทธิสุนทร และ **คุณณิ ดามี**. บทความเรื่อง ทิศทางการพัฒนาคนด้านการสร้างเสริมสุขภาพ (Directions in Human Development for Health Promotion). วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคมถึงเมษายน 2551. หน้า 171 - 176.

3. จุฑาธิป ศิลบุตร ปราณี สุทธิสุนทร เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม และ **คุณณิ ดามี**. รายงานการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของโครงการแผนแม่บทการพัฒนาองค์กรจัดการความรู้ การสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวม. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคมถึงเมษายน 2551 หน้า 46 - 51.

4. จิราพร ชมพิกุล ปราณี สุทธิสุนทร ศิริกุล อิศรานุรักษ์ **คุณณิ ดามี** และ เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม. รายงานการวิจัยเรื่อง การสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคม 2551 หน้า 15 - 24.

5. เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม ศิริกุล อิศรานุรักษ์ ปราณี สุทธิสุนทร **คุณณิ ดามี** จิราพร ชมพิกุล และบังอร เทพเทียน. รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้ดูแลเด็กกับการจัดระบบบริการภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคม 2551 หน้า 39 -48.

6. ปราณี สุทธิสุนทร **คุณณิ ดามี** และเกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม. บทความเรื่อง เส้นทางเข้าสู่ยาเสพติด วัยรุ่น วัยเรียน. วารสาร

สาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม ถึงสิงหาคม 2551 หน้า 143 - 151.

7. ศิริกุล อิศรานุรักษ์ **ดุชนิ คำมี** จิราพร ชมพิกุล บังอร เทพเทียน ปราณี สุทธิสุคนธ์ เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม ปิยฉัตร ตระกูลวงษ์ และปรีดา ตาสี รายงานการวิจัย เรื่อง บริการส่งเสริมสุขภาพในคลินิกตรวจสุขภาพเด็กดี. เอกสารสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 พลังท้องถิ่นกับสุขภาพคนไทย วันที่ 9 - 10 ตุลาคม 2551 หน้า 49 - 61.

8. จิราพร ชมพิกุล ปราณี สุทธิสุคนธ์ ศิริกุล อิศรานุรักษ์ **ดุชนิ คำมี** และเกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม รายงานการวิจัยเรื่อง การสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกสารสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 พลังท้องถิ่นกับสุขภาพคนไทย วันที่ 9 - 10 ตุลาคม 2551 หน้า 65 - 73.

9. ศิริกุล อิศรานุรักษ์ จิราพร ชมพิกุล ปรีดา ตาสี บังอร เทพเทียน ปิยฉัตร ตระกูลวงษ์ เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม ปราณี สุทธิสุคนธ์ และ**ดุชนิ คำมี** รายงานการวิจัยเรื่อง แนวนโยบายและการสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกสารสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 พลังท้องถิ่นกับสุขภาพคนไทย วันที่ 9 - 10 ตุลาคม 2551 หน้า 75 - 99.

10. **ดุชนิ คำมี** เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม และปราณี สุทธิสุคนธ์ . บทความวิชาการเรื่อง ทบทวนปัญหาของครอบครัวไทย วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคมถึงเมษายน 2552 หน้า 121-126.

11. **ดุชนิ คำมี** บทความเรื่อง สถานการณ์ปัญหาและแนวทางแก้ไขของผู้สูงอายุไทย. วารสารพุดผาวิทยาและเวชศาสตร์

ผู้สูงอายุ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน ถึงธันวาคม 2553 หน้า 37 - 50.

3. งานบริการวิชาการ

1. วิทยาการกระบวนการ โครงการ “การพัฒนาเครือข่ายโรงพยาบาล - ชุมชน - สถาบันสาธารณสุขสร้างเสริมศักยภาพปัจเจกและชุมชนเข้มแข็งต้นแบบ : จังหวัดสมุทรสาคร ระยะนำร่อง” (เดือนธันวาคม 2549 ถึงมีนาคม 2550)

2. วิทยาการประจำกลุ่ม การอบรมหลักสูตร “เสริมสร้างพลังคน-เครือข่าย : เวทีถอดบทเรียนและยกระดับการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพชุมชน” ให้แก่โรงพยาบาลสมุทรสาครและเครือข่ายสุขภาพปฐมภูมิ จำนวน 80 คน ในระหว่างวันที่ 12 - 13 กรกฎาคม 2550 ณ กรีนเนอรี่ รีสอร์ท เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

3. วิทยาการประจำกลุ่มผู้พิการ เรื่อง รูปแบบการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูคนพิการในชุมชน ในพื้นที่ตำบลต้นแบบ จังหวัดราชบุรี วันที่ 28 มิถุนายน 2554 ณ วัดคงคา จังหวัดราชบุรี

4. วิทยาการนำเสนอ โครงการวิจัย R2R การพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลตามมาตรฐานการประกันคุณภาพด้านการวิจัย วันที่ 28 กรกฎาคม 2554 ณ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล